

Redaktionelt forord

Den amerikanske verdensorden er, som påpeget af en af de mest fremtrædende analytikere af USA's udenrigspolitik Joseph S. Nye, baseret på et paradoks. På den ene side fremstår enesupermagten som den klart stærkeste magt i det moderne statssystemes historie, når vi måler på traditionelle magtkapabiliteter som territorium, befolkningsstørrelse, bruttonationalprodukt og militærudgifter. USA er den første enesupermagt i det moderne statssystemes historie og den stærkeste magt siden Romerriget.

På den anden side har USA kun begrænset mulighed for at handle alene på i forhold til udfordringer som eksempelvis terrorisme, klima og økonomisk krise. Uden internationalt samarbejde bliver en løsning, eller blot begrænsning, af problemerne umulig – også for en enesupermagt! Selv når det gælder militære konflikter, er unipolen langt fra enerådende. Selv om USA har været verdens stærkeste militærmagt siden Anden Verdenskrig og har spillet i sin helt egen superliga siden 1991, så illustrerede konflikterne i Afghanistan fra 2001, Irak fra 2003, i Georgien i 2008 og i Syrien fra 2011 og i Ukraine fra 2013, at enesupermagten nok kan vinde slag og vælte fjendtlige regimer, men at den i store dele af verden kun vanskeligt kan skabe og opretholde en stabil orden.

Samtidig viser udviklingen det seneste tiår, at supermagten stadig oftere viger tilbage, når den udfordres. Ruslands aktivisme i Georgien og 2008 og i Ukraine fra 2013 kan ses som en direkte udfordring af den 'nye verdensorden', som i 1991 blev formuleret af den daværende amerikanske præsident George H. W. Bush og særligt dens afvisning af stormagters ret til at definere særlige interessesfærer. Islamisk Stat repræsenterer en endnu mere grundlæggende udfordring af den amerikanske orden og det liberale værdigrundlag, der de seneste 200 år har udgjort grundlaget for først europæisk og siden amerikansk værdispredning. Men paradokset understreges samtidig af, at verden siden Berlinmurens fald i 1989 og Sovjetunionens kollaps i 1991 har oplevet en voldsom vækst i antallet af liberale demokratier med markedsøkonomi, ligesom Vestens liberaldemokratiske værdigrundlag tjente som inspiration for de såkaldte farverevolutioner i Georgien (2003), Ukraine (2004) og Kirgisistan (2005) og de folkelige oprør for demokrati i Mellemøsten under 'det arabiske forår' i 2011.

Samtidig udfordres den amerikanske orden af to langsigtede udviklinger. For det første forskydes den økonomiske magt mod øst. USA og Europa fylder stadig mindre i den globale økonomi, mens Asien fylder stadig mere, samtidig med at dele

af Latinamerika og Afrika også oplever vækst. Disse lande vil på den baggrund forvente at spille en mere fremtrædende politisk rolle internationalt, og at der i højere grad end i dag lyttes til deres synspunkter. Særligt Kina fører allerede i dag en noget mere selvbevidst udenrigspolitik end for få år siden.

For det andet kombineres den høje grad af magtkoncentration med kun én supermagt i det internationale system i stigende grad med magtdiffusion. Der er fortsat forskel på staternes magtressourcer, men disse forskelle er ikke lige så afgørende som tidligere. Politisk og økonomisk globalisering giver mulighed for, at mange forskellige aktører udnytter mange forskellige typer af ressourcer til at forfølge deres interesser og værdier: Små lande leverer højt specialiserede niche-bidrag til stormagternes militære operationer, banker og finanshuse agerer med afgørende betydning for staternes og deres borgeres økonomi, folkelige bevægelser og interesseorganisationer påvirker den politiske beslutningsproces lokalt, regionalt og globalt – både gennem staterne og udenom staterne.

Formålet med dette temanummer om 'Den amerikanske verdensorden' er at identificere, analysere og diskutere aktuelle udviklinger i den amerikanske verdensorden. Temanummerets forfattere tager os på den baggrund med gennem en diskussion af den amerikanske verdensordens særlige karakteristika og holdbarhed, de aktuelle udfordringer fra Kina og Rusland, samarbejdet med de europæiske partnere om en transatlantisk handelsaftale og udviklingen i Danmarks rolle som nær allieret med supermagten.

Birthe Hansen definerer i den første artikel 'Den mindst ringe verdensorden' verdensorden som en kombination af supermagts styrke i det internationale system og dens politiske projekt. USA's politiske projekt er politisk liberalt i sin vægt på demokrati og menneskerettigheder, samtidig med at man søger at fastholde sin magtposition, bl.a. ved at forhindre spredning af masseødelæggelsesvåben, kampen mod terror og deltagelse i en række militære konflikter. Varigheden af den amerikanske orden vil i høj grad afhænge af USA's management strategier i forhold til udfordrere og samarbejdspartnere.

I temanummerets anden artikel 'Kina og den amerikanske verdensorden' fokuserer *Camilla Sørensen* på det land, der oftest ses som førsteudfordreren til USA: Kina. Den Kolde Krigs afslutning og en ny globaliseret og relativt stabil orden gav Kinas politiske ledelse mulighed for at fokusere på de indenrigspolitiske reformer, der har tjent som udgangspunktet for Kinas udvikling

fra at være et internationalt isoleret udviklingsland til internationalt økonomisk vækstlokomotiv og stormagt. I den forstand er den amerikanske verdensorden en forudsætning for det stærke og selvbevidste Kina, der i dag er ved at vokse ud af den amerikanske verdensorden og i stadig mindre grad accepterer, at USA indtager en privilegeret global rolle og, i tillæg hertil, en meget aktiv rolle i den kinesiske interessesfære i Østasien.

Rusland udgør en anden stormagtsudfordring til USA, som analyseres af *Mette Skak* i 'Ruslands betændte forhold til USA'. Mens Kina ses som en potentiel global modpol til USA, så er Rusland på flere områder fortsat en stormagt i forfald, ikke mindst når det gælder indflydelsen i Asien. Ikke desto mindre har Rusland med udgangspunkt i landets strategiske kultur påtaget sig rollen som den retoriske førsteudfordrer af den gældende amerikanske verdensorden.

EU-landene har siden den Kolde Krigs begyndelse været blandt USA's tætteste og væsentligste økonomiske samarbejdspartnere. Udfordringen fra nye økonomiske stormagter kombineret med udfordringer for væksten i det transatlantiske område giver incitamenter til et styrket samarbejde. *Jens Ladefoged Mortensen* analyserer baggrunden for og forhandlingerne om en historisk transatlantisk frihandelsaftale i 'TTIP og den ame-

rikanske verdensorden: Opbrud eller gennembrud?' og viser, hvordan disse forhandlinger kan gives både en liberal tolkning med vægt på vækst, eksport og konkurrence, en magtpolitisk, såkaldt realistisk tolkning, der ser aftalen som et økonomisk NATO, der skal styrke Vesten i konkurrence med andre magtcentre, og endelig en tolkning, der ser forhandlingerne som en manifestation af et neoliberalt politisk projekt.

I temanummerets sidste artikel 'Fra pragmatisk til ideologisk atlantisme? Danmark i den amerikanske verdensorden' analyserer *Anders Wivel* udviklingen i det dansk-amerikanske forhold. Artiklen viser, at den danske atlantisme er baseret på en kombination af et fælles værdigrundlag med USA og pragmatiske overvejelser om dansk sikkerhed og indflydelse, men at vægningen i denne kombination i de seneste årtier er skiftet til fordel for en betoning af værdigrundlaget med særligt fokus på liberalt demokrati og menneskerettigheder. Samtidig har Atlantismens øgede betydning for udenrigspolitikken bidraget til en militarisering af dansk udenrigspolitik.

Anders Wivel
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet